

Digital Diplomacy and Smart Militarism: The Contradictory Implications of Artificial Intelligence on Peace and Regional Security in the Middle East

Atefeh Shahsavari¹ | Rahman Hariri^{2*} | Forouan Marzbani³

1- PhD student in Political Sociology, Department of Political Science and International Relations, Razi University, Kermanshah, Iran. at.shahsavari@gmail.com

2- Corresponding Author: Assistant Professor, Department of Political Science and International Relations, Faculty of Social Sciences, Razi University. r.hariri@razi.ac.ir

3- PhD student in Political Sociology, Department of Political Science and International Relations, Razi University, Kermanshah, Iran. foroanmarzbany1376@gmail.com

Volume info

Vol. 19
Series: 70
Spring 2026
P.P: 11-41

Article Type

Research Paper

Article History

Received:
2025-08-05
Revised:
2025-09-27
Accepted:
2025-12-07
Published:
2026-06-15

ISSN – E-ISSN

ISSN: 2538-1857
E-ISSN: 2645-5250

Abstract

This study with an emphasis on the two key domains of "digital diplomacy" and "smart militarism," examines the contradictory implications of artificial intelligence on peace and regional security in the Middle East. The primary research question is: What impact has the expansion of artificial intelligence had on the balance between war and peace in the Middle East region? The research hypothesis is grounded in the principle that artificial intelligence, in addition to the opportunities it offers for enhancing peace and regional cooperation, entails serious threats, including military applications and uncontrollable autonomous weapons. This research is theoretical in nature and, from a methodological perspective, is qualitative and descriptive-analytical based on the type of data. In terms of objectives, it combines fundamental and applied approaches. The findings indicate that artificial intelligence, based on the analysis of data from 2020-2025, exerts a dual impact on countries. This technology in the Middle East is neither inherently conducive to peace nor inherently provocative of war; rather, its effects depend on the approaches and policies adopted by regional governments. Although it is argued that artificial intelligence will primarily contribute to regional instability, this technology can also have a positive influence on regional security, which should not be entirely overlooked.

Keywords: Artificial Intelligence, Digital Diplomacy, Smart Militarization, Regional Peace and Security, Middle East

Cite this Article: Shahsavari, A., Hariri, R., & marzbani, F. (2026). Digital Diplomacy and Smart Militarism: The Contradictory Implications of Artificial Intelligence for Peace and Regional Security in the Middle East. *Security Horizons*, 19(70), 11-41.

Publisher: Imam Hossein University.

© The Author(s).

دیپلماسی دیجیتال و نظامی گری هوشمند: پیامدهای متناقض هوش مصنوعی

بر صلح و امنیت منطقه‌ای خاور میانه

عاطفه شهسواری^۱ | رحمان حریری^۲ | فروزان مرزبانی^۳

at.shahsavari@gmail.com

۱. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، دانشگاه رازی، کرمانشاه ایران.

r.hariri@razi.ac

۲. نویسنده مسئول: استادیار گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، دانشکده علوم اجتماعی، دانشگاه رازی.

forozanmarzbany1376@gmail.com

۳. دانشجوی دکتری جامعه‌شناسی سیاسی، گروه علوم سیاسی و روابط بین الملل، دانشگاه رازی، کرمانشاه ایران.

چکیده

این پژوهش با تأکید بر دو حوزه کلیدی "دیپلماسی دیجیتال" و "نظامی‌گری هوشمند" پیامدهای متناقض هوش مصنوعی بر صلح و امنیت منطقه‌ای خاورمیانه را بررسی میکند. سؤال اصلی پژوهش این است که گسترش هوش مصنوعی چه تأثیری بر توازن جنگ و صلح در منطقه خاورمیانه داشته داشت؟ فرضیه پژوهش بر این اصل استوار است که هوش مصنوعی علاوه بر فرصت‌های حاصل از آن برای بهبود صلح و همکاری‌های منطقه‌ای، تهدیدات جدی از جمله استفاده نظامی و تسلیحات خودکار غیرقابل کنترل را به همراه دارد. این پژوهش جز پژوهش‌های نظری است و به لحاظ روش‌شناسی، بر مبنای نوع داده‌ها، کیفی از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد. بر اساس نوع هدف، ترکیبی از نوع بنیادی و کاربردی است. نتایج پژوهش نشان می‌دهد هوش مصنوعی براساس تحلیل داده‌های ۲۰۲۰-۲۰۲۵ تأثیر دوگانه‌ای برای کشورها دارد این فناوری در خاورمیانه نه ذاتاً باعث صلح و نه ذاتاً باعث جنگ می‌شود بلکه تأثیر آن به رویکرد و سیاست‌های دولت‌های منطقه بستگی دارد. در حالی که گفته می‌شود هوش مصنوعی بیشتر باعث بی‌ثبات منطقه خواهد شد اما این فناوری می‌تواند تأثیر مثبتی بر امنیت منطقه‌ای داشته باشد که نباید آن را کاملاً نادیده گرفت.

کلیدواژه‌ها: هوش مصنوعی، دیپلماسی دیجیتال، نظامی‌گری هوشمند، صلح و امنیت منطقه‌ای، خاورمیانه

سال و شماره

سال ۱۹، پیاپی: ۷۰

زمستان ۱۴۰۴

صص: ۴۱-۱۱

نوع مقاله

مقاله پژوهشی

سابقه مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۵/۱۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۰۷/۰۵

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۴/۰۹/۱۶

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۳/۲۵

شابا چاپی و الکترونیکی

شابا چاپی: ۱۸۵۷-۲۵۳۸

الکترونیکی: ۵۲۵۰-۲۶۴۵

استناد: شهسواری، عاطفه، حریری، رحمان، و مرزبانی، فروزان. (۱۴۰۵). دیپلماسی دیجیتال و نظامی‌گری هوشمند:

پیامدهای متناقض هوش مصنوعی بر صلح و امنیت منطقه‌ای خاورمیانه. فصلنامه آفاق امنیت، ۱۹ (۷۰)، ۴۱-۱۱.

ناشر: دانشگاه جام امام حسین (ع). نویسندگان.

مقدمه

پیشرفت فناوری در حوزه علوم انسانی به ویژه روابط بین‌الملل در حال افزایش است یکی از این حوزه‌های جدید علمی، هوش مصنوعی است (شریف‌زاده و همکاران، ۱۴۰۳: ۱۴). در قرن بیست و یکم هوش مصنوعی^۱ به عنوان یکی از فناوری‌های تحول‌آفرین نقش و تأثیر عمیقی بر روابط بین‌الملل، دیپلماسی و امنیت ایفا می‌کند. این فناوری به عنوان یک فناوری چندمنظوره در نظر گرفته می‌شود که کارشناسان آن را با حوزه‌های تخصصی خود ادغام کرده‌اند. از یک طرف فرصت‌هایی برای پیشبرد دیپلماسی ایجاد می‌کند و از طرف دیگر با نظامی‌سازی باعث ایجاد تهدیداتی برای نظم و ثبات جهانی شده است. کاربرد نظامی هوش مصنوعی، جنگ را متحول می‌کند؛ سلاح‌های خودکار را معرفی می‌نماید؛ لجستیک را بهینه‌سازی می‌کند؛ و فناوری‌های هوش مصنوعی را در زمینه‌های اطلاعاتی، نظارتی، شناسایی و آموزش‌ها به کار می‌گیرد. پیامدهای نظامی‌سازی هوش مصنوعی چندوجهی است و خطراتی مانند رقابت تسلیحاتی و نگرانی‌های اخلاقی را با آن را برجسته می‌کند (Niazi, 2025: 1). از این رو توسعه هوش مصنوعی و کاربردهای آن برای اهداف مرگبار در جنگ، ماهیت جنگ و همچنین اجرای قانون را به طور اساسی تغییر خواهد داد و بنابراین مشکلات اساسی برای ثبات نظام بین‌الملل ایجاد خواهد کرد (Garcia, 2018: 2).

با این حال هوش مصنوعی باعث تحول در حوزه دیپلماسی دیجیتال نیز شده است. دیپلماسی دیجیتال به استفاده از ابزارهای فناوری، رسانه‌های اجتماعی و پلتفرم‌های دیجیتال برای پیشبرد اهداف دیپلماتیک یک دولت، تسهیل گفت‌وگو بین ملت‌ها و پیش‌بینی نفوذ جهانی اشاره دارد (Bano & at el, 2023: 2). از این رو در این حوزه هوش مصنوعی نقش مهمی در مدیریت نظم جهانی ایفا می‌کند، چرا که در این حوزه هوش مصنوعی به ابزاری ضروری برای دیپلمات‌ها در مذاکرات و پیش‌بینی بحران‌ها تبدیل شده است. اما باید گفت بین دیپلماسی دیجیتال که باعث فرصت‌هایی برای صلح شده است از یک سو و نظامی‌گری هوشمند نظیر تسلیحات خودکار و جنگ سایبری از سوی دیگر تناقضی مهم وجود دارد که باعث شده است این دو حوزه یکدیگر را تحت تأثیر قرار دهند. در همین راستا این تناقض در منطقه خاورمیانه با پیچیدگی‌های

1 Artificial Intelligence (AI)

ژئوپلیتیکی و تنش‌های همیشگی خود به چشم می‌خورد. در این منطقه دیپلماسی دیجیتال از یک سو فرصت‌هایی برای تحلیل داده‌های کلان و مدیریت مذاکرات به وجود آورده است که می‌تواند به صلح کمک کند، از سوی دیگر نظامی‌گری هوشمند باعث به وجود آمدن تهدیداتی برای امنیت منطقه شده است که این امر خود می‌تواند افزایش رقابت تسلیحاتی در منطقه شود. باتوجه به مطالب گفته شده باید گفت پیشرفت فناوری هوش مصنوعی در روابط بین‌الملل فرصت‌ها و تهدیداتی ایجاد کرده است از همین رو پژوهش حاضر بر پیامدهای آن در خاورمیانه تمرکز دارد.. و به دنبال پاسخ به این سؤال اصلی است که گسترش هوش مصنوعی چه تأثیری بر توازن جنگ و صلح در منطقه خاورمیانه داشته و خواهد داشت؟

ادبیات نظری

در این بخش از چارچوب نظری دیپلماسی سایبری به عنوان مفهوم اصلی بهره گرفته شده است که قدرت نرم (برای دیپلماسی دیجیتال) و نظامی‌گری هوشمند (برای کاربردهای سخت) را ادغام می‌کند.

فضای سایبری به یک حوزه کلیدی در روابط بین‌الملل تبدیل شده است، به طوری که قدرت‌های جهانی مسائل سایبری را در سیاست‌های خارجی خود گنجانده‌اند و دیپلمات‌های ویژه‌ای را برای مدیریت این موضوعات منصوب کرده‌اند (Renard & Barrinha, 2017: 3). تولد دیپلماسی سایبری در سال ۲۰۰۷ رخ داد، سالی که به دلیل حمله سایبری گسترده به استونی همیشه به یاد خواهد ماند. در واقع، استونی به عنوان یکی از پیشرفته‌ترین کشورهای اروپا از نظر فناوری اطلاعات شناخته می‌شود. این حمله شامل فلج شدن شبکه‌های کامپیوتری توسط هکرها بود که تعداد زیادی از وبسایت‌های دولتی و شرکتی را از کار انداخت. افزایش این نوع حملات، نیاز به تدوین استراتژی‌های ملی سایبری توسط دولت‌ها را برجسته کرد. حملات در فضای سایبری تحت تأثیر تهدیدات استراتژیک طراحی شده قرار دارند که فراتر از تهدیدات معمول تروریستی فیزیکی هستند (Attafa & et al, 2020: 60). دیپلماسی سایبری اصطلاحی است که برای توصیف کاربرد تکنیک‌های دیپلماتیک و مذاکرات در روابط بین‌الملل به کار می‌رود که به مسائل مرتبط با فضای سایبری پرداخته و آن‌ها را تنظیم می‌کند. دیپلماسی سایبری معمولاً

برای مدیریت مشکلات و موانع ناشی از دنیای سایبری به کار گرفته می‌شود و هدف آن ترویج اقدامات مسئولانه، حفظ امنیت سایبری و اطمینان از ثبات در فضای سایبری است. بدون دیپلماسی سایبری در توسعه سیاست‌های ملی امنیت سایبری، دشمنان می‌توانند از تاکتیک‌های پیچیده مهندسی اجتماعی استفاده کنند و تهدیدات مداوم پیشرفته و حتی تهدیدات سیاسی برای محیط‌های امنیت سایبری ملی ایجاد کنند (Radanliev, 2024: 28). در کل دیپلماسی سایبری با نیاز به همکاری بازیگران تبادل نظر، هماهنگی اقدامات جمعی، رقابت و حمایت از یکدیگر در یک محیط فرامرزی در ارتباط با پیامدهای دیجیتالی شدن فراگیر که در زندگی اجتماعی، اقتصادی، امنیتی و سیاسی در جریان است سروکار دارد. این دیجیتالی شدن در برخی حوزه‌ها و برخی کشورها سریع‌تر از دیگران پیشرفت می‌کند و افراد/نهادها را به شیوه‌های متفاوتی تحت تأثیر قرار می‌دهد، اما تأثیر تحول‌آفرین آن در درازمدت غیرقابل انکار است (Caba-Maria, 2024: 75). محیط امنیتی بین‌المللی به‌طور فزاینده‌ای چالش‌برانگیز شده است و تا حد زیادی با عدم پیش‌بینی‌پذیری و عدم قطعیت همراه شده است. حوزه سایبری به‌عنوان یک میدان نبرد کلیدی هم در حال حاضر و هم در آینده شناخته شده است. بنابراین، دیپلماسی سایبری به‌عنوان یک الزام اساسی و ضرورت استراتژیک برای تقویت سیستم‌های امنیت سایبری کشورهای جهان ظهور کرده است. برای ایجاد اعتماد بین کشورها از طریق تبادل بهترین شیوه‌ها و کاهش ریسک‌های ناشی از حوادث سایبری ضروری است (Benia, 2025: 4).

شکل ۱) ابعاد دیپلماسی سایبری (Attafa&et al,2020).

شکل بالا تعامل بین حوزه‌های مختلف قدرت (نرم، سخت، اجباری) و نقش‌های مختلف (نظامی، جمع‌آوری اطلاعات، تسهیل مشاهده) در کنار مشارکت‌های دولتی و غیردولتی و روابط بین‌کشوری را نشان می‌دهد.

در ارتباط با دیپلماسی سایبری و گسترش هوش مصنوعی و تأثیر آن بر توازن جنگ و صلح در منطقه‌ای با گفت با افزایش اتصال جهانی از طریق جهانی سازی، ابزارهای دیپلماسی باید خود را با پیشرفت‌های سریع در فضای سایبری هماهنگ کنند (Herrero,2025: 2). برخی از ابزارهای هوش مصنوعی برای پاسخ به چالش‌های خاصی که مذاکره کنندگان صلح با آن روبه‌رو هستند ساخته شده‌اند؛ مانند چگونگی جمع‌آوری اطلاعات درباره‌ی دیدگاه‌های عمومی (Wilmot,2024: 2). توانایی هوش مصنوعی در تحلیل سریع مجموعه‌های عظیم داده‌ها نقش مهمی در شناسایی تهدیدات بالقوه و پشتیبانی از تلاش‌های دیپلماتیک در امنیت سایبری ایفا می‌کند (Radanliev,2023: 35). همچنین توانایی هوش مصنوعی در پردازش سریع حجم عظیمی از داده‌ها، امکان پاسخگویی به موقع به تهدیدات و فرصت‌های سایبری را فراهم می‌کند (Stoltz,2024: 1).

چارچوب دیپلماسی سایبری به دلیل نقش اساسی آن در مدیریت چالش‌های سایبری و ادغام نوآوری‌های فناورانه مانند هوش مصنوعی با روابط بین‌الملل، برای بررسی پیامدهای متناقض هوش مصنوعی بر دیپلماسی دیجیتال و نظامی‌گری هوشمند در صلح و امنیت منطقه‌ای خاورمیانه انتخاب شد. دیپلماسی سایبری به عنوان یک چارچوب نظری مناسب عمل می‌کند، زیرا امکان بررسی هم‌زمان فرصت‌ها و مخاطرات ناشی از تحول دیجیتال در چشم‌انداز امنیتی و سیاسی خاورمیانه را

فراهم می‌سازد. از یک سو، دیپلماسی سایبری بر پتانسیل فناوری‌های نوظهور و هوش مصنوعی برای تقویت همکاری‌های بین‌المللی، مدیریت بحران‌ها و ایجاد اعتماد میان دولت‌ها تأکید دارد. از سوی دیگر، این چارچوب به مشکلاتی مانند رقابت تسلیحاتی دیجیتال، جنگ سایبری و استفاده از الگوریتم‌ها برای بی‌ثبات‌سازی منطقه می‌پردازد. بنابراین، این رویکرد نه تنها به ما کمک می‌کند تا اثرات متناقض هوش مصنوعی در خاورمیانه را درک کنیم، بلکه نشان می‌دهد که چگونه فناوری، سیاست و امنیت با یکدیگر مرتبط هستند.

در نهایت باید گفت اگرچه هوش مصنوعی می‌تواند به صلح بین کشورها کمک کند، اما بدون دیپلماسی سایبری ممکن است توازن به سمت جنگ و درگیری سوق پیدا کند. دیپلماسی سایبری باعث می‌شود هوش مصنوعی به ابزاری برای صلح استفاده شود و نه ابزاری برای تشدید درگیری و جنگ. همچنین هوش مصنوعی می‌تواند هم ارتباطات را ایمن کند و به تهدید و خطر آن‌ها منجر شود. از این رو هوش مصنوعی به تغییر توازن منجر می‌شود و دیپلماسی سایبری می‌تواند با همکاری‌های منطقه‌ای آن را به سمت صلح هدایت کند. و به عنوان یک استراتژیک برای مدیریت چالش‌های فضای سایبری و استفاده از پتانسیل هوش مصنوعی به سمت برای تقویت امنیت و صلح و ثبات بهره برد.

پیشینه پژوهش

در سال‌های اخیر هوش مصنوعی به دلیل قابلیت‌های پیشرفته‌اش در حوزه‌های مختلف از جمله نظامی توجه بسیاری از محققین و پژوهشگران این حوزه را به خود جلب کرده است. در ادامه به تعدادی از آثار و نوشته‌هایی که در این زمینه نوشته شده است و با مقاله حاضر مرتبط هستند، اشاره می‌شود:

جدول ۱. پیشینه پژوهش

÷	عنوان پژوهش	یافته‌های پژوهش
مصطفایی و همکاران (۲۰۲۵)	کاربردهای هوش مصنوعی در دیپلماسی جهانی: مروری بر تحقیقات و مدل‌های عملی	این مقاله مدل‌های هوش مصنوعی مرتبط با دیپلماسی از جمله مدل‌های پیش‌بینی برای رشد اقتصادی و تحلیل داده‌ها برای تجارت را مورد بررسی قرار داده است. همچنین از طریق مطالعات موردی کاربرد هوش مصنوعی در خدمات کنسولی، مدیریت بحران

جدول ۱. پیشینه پژوهش

+	عنوان پژوهش	یافته‌های پژوهش
		و دیپلماسی عمومی را نشان داده شده و مزایا و مخاطرات بالقوه آن را به نمایش گذاشته شده است.
زیغا بورنو (۲۰۲۵)	چالش هوش مصنوعی در درگیری‌های خاورمیانه	این مقاله نشان می‌دهد که چگونه فناوری‌های هوش مصنوعی از جمله سیستم‌های نظارتی، پهپادهای خودکار و تجزیه و تحلیل پیشرفته داده‌ها، تاکتیک‌های نظامی، عملیات اطلاعاتی و پویایی درگیری‌ها را تغییر می‌دهند. همچنین به بررسی مزایا و خطرات مرتبط با هوش مصنوعی در این زمینه می‌پردازد، مانند افزایش دقت هدف‌گیری و مزیت استراتژیک در مقابل معضلات اخلاقی و پیامدهای ناخواسته. همچنین، پیامدهای هوش مصنوعی برای ثبات منطقه‌ای، هنجارهای بین‌المللی و چشم‌انداز ژئوپلیتیکی گسترده‌تر را از طریق تحلیل دقیق بررسی می‌کند و بینش‌هایی در مورد چگونگی تأثیر هوش مصنوعی بر جنگ مدرن و پتانسیل آن برای تشدید یا کاهش درگیری‌ها ارائه می‌دهد.
فلویوس کابا-ماریا (۲۰۲۴)	نظریه و عمل دیپلماسی سایبری در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا (MENA) (مطالعه موردی هوش مصنوعی)	پژوهش اهمیت دیجیتالی شدن برای منطقه منا را برجسته می‌کند مدلی برای درک شیوه‌های دیپلماسی سایبری منطقه ارائه می‌دهد و مطالعه موردی درباره هوش مصنوعی را ارائه می‌کند. این مقاله به‌عنوان یک مشارکت در مطالعات مرتبط با پویایی‌های اقتصادی و امنیتی منطقه و همچنین خود حوزه مطالعات دیپلماسی سایبری محسوب می‌شود.
مورنا بانو (۲۰۲۳)	موضوع نقش هوش مصنوعی مولد در رویه‌های دیپلماتیک جهانی چارچوبی استراتژیک	این پژوهش به نیاز فوری برای ارزیابی ماهیت دوگانه این پیشرفت‌ها می‌پردازد و چالش‌ها و فرصت‌های ناشی از آن‌ها را بررسی می‌کند. هدف آن بررسی نظام‌مند گفتمان کنونی در زمینه دیپلماسی دیجیتال و هوش مصنوعی است تا به توسعه چارچوبی جامع

جدول ۱. پیشینه پژوهش

عنوان پژوهش	یافته‌های پژوهش	+
	برای نقش هوش مصنوعی مولد در شیوه‌های دیپلماتیک مدرن کمک کند.	
«بررسی حکمرانی هوش مصنوعی در منطقه خاورمیانه و شمال آفریقا (منا): شکاف‌ها، تلاش‌ها و ابتکارات»	این مقاله شکاف‌ها را شناسایی کرده، راهبردهای موفق را نشان می‌دهد و رویکردهای ملی را با هم مقایسه می‌کند. در این متن، کاستی‌های موجود برجسته می‌شود، همچنین نقش و مشارکت منطقه در حاکمیت جهانی هوش مصنوعی مورد تأکید قرار می‌گیرد. این مطالعه تفاوت‌ها و روندهای موجود در استراتژی‌های ملی هوش مصنوعی در منطقه منا را آشکار کرده است.	تریگیو و همکاران (۲۰۲۴)
هوش مصنوعی و رقابت‌های تسلیحاتی در خاورمیانه: تحول فناوری و پیامدهای آن برای امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی	این پژوهش بیان می‌کند که در حال حاضر، درک روشنی از پیامدهای هوش مصنوعی و نتایج اقتصادی، حقوقی، امنیتی و سیاسی آن وجود ندارد. مقاله حاضر از جمله توصیه‌هایی که درباره پیامدهای هوش مصنوعی ارائه می‌دهد، اینکه کشورهای منطقه باید در زمینه مسائل مربوط به هوش مصنوعی و تسلیحات، به هماهنگی، برنامه‌ریزی و تدوین سیاست بپردازند.	جولیان و ستوده فا (۲۰۲۴)

نوآوری تحقیق حاضر در مقایسه با پژوهش‌های پیشین، باین پژوهش به بررسی یکپارچه و همزمان دیپلماسی دیجیتال و نظامی‌گری هوشمند تمرکز دارد و پیامدهای متناقض هوش مصنوعی را بر صلح و امنیت منطقه‌ای خاورمیانه را بررسی می‌کند. در حالی که مطالعات قبلی اغلب بر کاربردهای عمومی هوش مصنوعی در دیپلماسی جهانی تأکید و بر چالش‌های نظامی در درگیری‌های خاورمیانه یا رقابت‌های تسلیحاتی هوش مصنوعی و پیامدهای امنیتی آن را مورد بحث قرار داده‌اند، هیچ‌کدام به طور خاص به تناقض‌های ناشی از تعامل بین دیپلماسی دیجیتال (مانند تحلیل داده‌های پیش‌بینی‌کننده برای مذاکرات صلح) و نظامی‌گری هوشمند (مانند سیستم‌های خودکار تسلیحاتی که ممکن است درگیری‌ها را تشدید کنند) در منطقه خاورمیانه

نپرداخته‌اند. این تحقیق با رویکرد نظری و با تمرکز بر محدوده زمانی ۲۰۲۰ تا ۲۰۲۵ (دوره گسترش گسترده هوش مصنوعی در منازعات منطقه‌ای)، خلأ و کاستی‌های موجود را بر می‌کند و در پی درک دوگانگی هوش مصنوعی است که می‌تواند به سیاست‌گذاری‌های برای کاهش خطرات و تهدیدها و بهره‌برداری از فرصت‌های این فناوری نوین کمک کند.

روش‌شناسی پژوهش

مقاله حاضر به لحاظ رویکرد فلسفی، در چارچوب پارادایم تفسیرگرایی-انتقادی قرار می‌گیرد، چرا که به جای تمرکز صرف بر تبیین علی، در پی فهم عمیق پیامدهای متناقض یک پدیده فناورانه (هوش مصنوعی) در بافت ژئوپلیتیکی خاورمیانه است. از نظر ماهیت، جزء پژوهش‌های نظری است و به لحاظ روش‌شناسی، بر مبنای نوع داده‌ها، کیفی از نوع توصیفی-تحلیلی می‌باشد. بر اساس نوع هدف، ترکیبی از نوع بنیادی و کاربردی است. در این پژوهش برای گردآوری داده‌ها، از روش اسنادی و کتابخانه‌ای استفاده شده است. گردآوری اطلاعات با تمرکز بر منابع علمی-پژوهشی شامل مقالات، کتاب‌ها، گزارش‌های نهادهای معتبر بین‌المللی و داخلی صورت گرفته است. همچنین برای تحلیل روندهای موجود از داده‌های مستند و اسناد معتبر در حوزه روابط بین‌الملل و سیاست خارجی کشورهای خاورمیانه بهره گرفته شده است. در مرحله تحلیل داده‌ها، اطلاعات جمع‌آوری شده به صورت کیفی و بر اساس استدلال‌های منطقی مورد تحلیل قرار گرفته‌اند تا به درک عمیق‌تر از نقش هوش مصنوعی در امنیت منطقه‌ای دست یابیم و بتوانیم پیامدهای متناقض آن را شناسایی و تحلیل کنیم. از آنجایی که پژوهش به بررسی پیامدهای متناقض هوش مصنوعی بر صلح و امنیت منطقه‌ای در خاورمیانه تمرکز دارد محدوده جغرافیایی آن کشورهای منطقه خاورمیانه است؛ زیرا این کشورها بیشترین کاربرد هوش مصنوعی در منازعات را نشان می‌دهند. محدوده زمانی ۲۰۲۰-۲۰۲۵ است، دوره‌ای که شاهد گسترش هوش مصنوعی در درگیری‌ها (مانند جنگ غزه، حماس و جنگ ۱۲ روزه اسرائیل با ایران) هستیم.

دیپلماسی دیجیتال^۱ و نقش هوش مصنوعی

از نظر تاریخی روابط بین‌الملل همیشه تحت تأثیر پیشرفت‌های فناوری بوده است. از تلگراف که در قرن نوزدهم ارتباطات را متحول کرد تا هوش مصنوعی و اینترنت که به‌طور چشمگیری چشم‌انداز دیپلماتیک را تغییر داده‌اند، فناوری نقش محوری ایفا کرده است. در دنیای به‌هم‌پیوسته امروز دیپلماسی دیگر محدود به تعاملات دولت با دولت نیست، بلکه شامل بازیگران مختلفی مانند سازمان‌های غیردولتی، شرکت‌ها و افراد می‌شود که صداهای دخیل در تصمیم‌گیری جهانی را تقویت می‌کنند (Salman, 2025:1). چشم‌انداز دیپلماسی در چند دهه اخیر عمدتاً به دلیل گسترش اینترنت و فراگیری پلتفرم‌های رسانه‌های اجتماعی تغییرات قابل توجهی را تجربه کرده است. این امکانات دیجیتال روش‌های جدیدی را برای روابط بین‌الملل معرفی کرده‌اند، ارتباط سریع و مستقیم بین مرزها را امکان‌پذیر ساخته، تعامل عمومی را تقویت کرده و تبادل فوری اطلاعات را فراهم کرده‌اند. در نتیجه، کانال‌های سنتی تبادل دیپلماتیک فراتر از جلسات پشت درهای بسته و گفت‌وگوهای دولت با دولت گسترش یافته و شامل تعاملات دیجیتالی شده است که مخاطبان گسترده‌تری را درگیر کرده و به‌صورت عمومی‌تر و شفاف‌تر عمل می‌کنند. با این پیشرفت‌های فناوری، دیپلماسی دیجیتال به‌عنوان ابزاری کلیدی ظهور کرده و مزایا و مخاطراتی را به همراه داشته است. مزایای آن متعدد است: افزایش کارایی، گسترش دسترسی، دموکراتیزه کردن اطلاعات، تأثیر بر افکار عمومی، نظارت بر احساسات عمومی و تقویت گفت‌وگوی جهانی. با این حال، این مزایا با خطراتی ذاتی همراه است، مانند اطلاعات نادرست، تهدیدات سایبری و احتمال فرسایش پروتکل‌های دیپلماتیک. چالش‌های حفظ امنیت سایبری، اطمینان از ارتباط دقیق و مدیریت سرعت بالای گفتمان دیجیتال در این دوره جدید قابل توجه است (Bano & et al, 2023:3).

این نوع دیپلماسی تحت تأثیر پیشرفت‌های فوق‌العاده در فناوری اطلاعات و ارتباطات^۲، اینترنت و رسانه‌های اجتماعی، شیوه اجرا و ارائه دیپلماسی را به‌طور اساسی تغییر داده و به‌تدریج از عناصر سنتی دیپلماسی فاصله گرفته است. تفاوت‌های اصلی با دیپلماسی عمومی سنتی در دسترسی بیشتر به اطلاعات، تعامل بیشتر بین افراد و سازمان‌ها، و شفافیت بیشتر نهفته است. پیشرفت وب‌سایت‌های وزارتخانه‌های امور خارجه، سفارتخانه‌ها و هیئت‌های سازمان‌های بین‌المللی اکنون

1 DIGITAL DIPLOMACY

2 ICT

به یک رویه استاندارد تبدیل شده است. وبسایت‌های وزارتخانه‌های امور خارجه برای توضیح و ثبت سیاست‌های خارجی ملی و رد اقدامات یا ادعاهای غیرقابل قبول سایر کشورها استفاده می‌شوند (Rashica, 2018: 75-76). از این رو دیپلماسی دیجیتال از نظر رویه‌ای به عنوان استفاده بهینه از فناوری دیجیتال و اینترنت برای تسهیل و انجام وظایف دیپلماتیک تعریف می‌شود که شامل استفاده از رسانه‌های اجتماعی و وبسایت‌ها برای بهبود ارتباطات بین کشورها و انتشار اطلاعات رسمی است. در چارچوب مطالعه حاضر، دیپلماسی دیجیتال شامل استراتژی‌های دولت بحرین در استفاده از این فناوری‌ها برای تقویت تصویر بین‌المللی خود و ایجاد روابط با سایر کشورها می‌شود (Bubashait, 2025: 34).

دیپلماسی دیجیتال نه تنها مزایای متعددی ارائه می‌دهد بلکه معایب و ریسک‌های قابل توجهی را نیز به همراه دارد که می‌تواند اثربخشی آن را تضعیف کند و چالش‌های جدی برای روابط بین‌الملل ایجاد کند. یکی از نگرانی‌های اصلی امنیت سایبری است. وابستگی بیش از حد به پلتفرم‌های دیجیتال، ارتباطات دیپلماتیک را در معرض خطر هک، حملات سایبری، جنگ سایبری و جاسوسی سایبری قرار می‌دهد که نگرانی‌های امنیتی ملی و بین‌المللی را به دنبال دارد. دیپلماسی دیجیتال همچنین نگرانی‌هایی در مورد شکاف دیجیتال ایجاد می‌کند. همه کشورها دسترسی برابر به فناوری‌های دیجیتال و اینترنت ندارند که می‌تواند نابرابری‌هایی در قابلیت‌های دیپلماتیک ایجاد کند (Brovina et al, 2024: 11).

کاربرد جهانی قوانین هوش مصنوعی نیز یک مسئله سیاسی است. به عنوان مثال، سند مشابهی کنوانسیون جرایم سایبری سازمان ملل در حال بحث است. با این حال چنین قوانینی به ویژه در سطح جهانی، باید بر حفاظت از حقوق بشر استوار باشد تا مشروعیت بخشی به افزایش کنترل سیاسی بر مردم در اینترنت را حذف کند. علاوه بر این، در زمینه جهانی سازی، مکانیزم کنترل جرایم مرتبط با هوش مصنوعی و اجرای مجازات نیز نامشخص است. استفاده از پلتفرم‌های دیجیتال برای فرآیندهای دیپلماتیک، مانند مذاکرات، شبکه سازی و تبادل اطلاعات، حوزه جدیدی در ادبیات علمی ایجاد کرده است - دیپلماسی دیجیتال. «دیجیتالی سازی» دیپلماسی در سطوح مختلف رخ می‌دهد. به عنوان مثال، وزارتخانه‌ها و سیاستمداران پروفایل‌هایی در شبکه‌های اجتماعی ایجاد می‌کنند که در آن‌ها نظرات خود را درباره مسائل خاص به اشتراک می‌گذارند

استفاده از هوش مصنوعی و دیجیتالی‌سازی کلی در جامعه نیز بر دیپلماسی تأثیر می‌گذارد. هوش مصنوعی صفحه جدیدی در سیاست باز می‌کند و چالش‌هایی ایجاد می‌کند. دیپلماسی همیشه نیازمند انعطاف‌پذیری خاصی از دیپلمات‌ها است، اما باید با واقعیت‌های دیجیتال سازگار شود. سیاستمداران و دیپلمات‌ها باید برای احتمال نشت داده‌ها در اینترنت آماده باشند و همچنین اطلاعات ورودی را دوباره بررسی کنند (Jafarova, 2023: 1-3).

جدول ۲. جنبه‌های مثبت و منفی تأثیر دیپلماسی دیجیتال بر امنیت ملی (منبع: Brovina et al, 2024)

جنبه‌ها	مثبت	منفی
ارتباطات و تعامل	بهبود ارتباطات سریع و مستقیم در شرایط بحرانی	می‌تواند منجر به سوء تفاهم‌ها و ارتباطات نادرست دیپلماتیک شود.
شفافیت و پاسخگویی	افزایش شفافیت و کمک به ایجاد اعتماد بین‌المللی	اطلاعات نادرست و تبلیغات می‌تواند به راحتی گسترش یابد.
پوشش جهانی و نفوذ	کمک به شکل‌دهی به نظرات عمومی و هنجاری‌های بین‌المللی	چالش‌ها در کنترل روایت‌ها و پاسخ به آن‌ها.
جمع‌آوری داده‌ها و تحلیل	ارائه داده‌های باارزش برای تصمیم‌گیری‌های امنیتی آگاهانه	افزایش خطر حملات سایبری و جاسوسی دیجیتال.
هزینه اثربخشی	کاهش نیاز به حضور فیزیکی و هزینه‌های تعاملات دیپلماتیک	وابستگی به فناوری که در صورت به خطر افتادن، پریسک است.
امنیت سایبری	ابزارهای دیجیتال می‌توانند برای نظارت بر تهدیدات در زمان واقعی استفاده شوند	حملات سایبری می‌توانند کانال‌های دیپلماتیک و امنیت ملی را مختل کنند.
دیپلماسی عمومی	کمک به ایجاد تصویر و نفوذ کشور در جهان	می‌تواند با اطلاعات نادرست و عدم کنترل بر محتوای دیجیتال به چالش کشیده شود.

این جدول تأثیر دیپلماسی دیجیتال بر امنیت ملی را خلاصه می‌کند و جنبه‌های مثبتی که می‌توانند به تلاش‌های امنیتی کمک کنند و جنبه‌های منفی که چالش‌های جدی ایجاد می‌کنند را مشخص می‌کند. برای پیمایش مؤثر این جنبه‌ها، حیاتی است که دولت‌ها در امنیت سایبری سرمایه‌گذاری کنند، پروتکل‌های روشنی توسعه دهند و تعادلی بین شیوه‌های دیپلماسی سنتی و دیجیتال حفظ کنند (Brovina et al, 2024: 11).

به‌طور کلی دیپلماسی دیجیتال با ظهور فناوری‌های جدید مثل اینترنت و رسانه‌های اجتماعی ظهور کرده و باعث تغییر راه‌های تعامل بین‌المللی شده است. این نوع از دیپلماسی با ابزارهای دیجیتال، ارتباطات سریع‌تر، شفاف‌تر و فراگیرتر شده‌اند. این نوع از دیپلماسی اگرچه کارایی بیشتری دارد اما با خطراتی مانند حملات سایبری، نابرابری‌های فناوری بین کشورهای نیز همراه است. وابستگی بیش از حد به ابزارهای دیجیتال می‌تواند امنیت کشورها را شکننده کند. بنابراین دولت‌ها برای موفقیت در این زمینه باید قوانین محکم و قابل اجرایی برای هوش مصنوعی وضع کنند و همچنین بین روش‌های سنتی و مدرن یک تعادل ایجاد کنند. در نهایت دیپلماسی دیجیتال باعث تسهیل ارتباطات می‌شود، اما این فناوری در خاورمیانه می‌تواند نابرابری‌های دیجیتال را تشدید کند، و منجر به بی‌ثباتی بیشتر منطقه شود.

نظامی‌گری هوشمند^۱ و هوش مصنوعی

هوش مصنوعی به سرعت در حوزه نظامی به‌ویژه در دهه گذشته به کار گرفته شده است. اکثر کشورها در هوش مصنوعی سرمایه‌گذاری می‌کنند و برای دستیابی به این سیستم‌ها برای اهداف دفاعی و تهاجمی با یکدیگر رقابت دارند. با این حال، نگرانی‌هایی وجود دارد که هوش مصنوعی ممکن است رقابت‌های تسلیحاتی جدیدی را بین کشورهایی که به دنبال این فناوری هستند، ایجاد کند (Julian Sarkin, 2024: 118). هوش مصنوعی در حوزه نظامی به ادغام فناوری‌های پیشرفته با تجهیزات نظامی برای افزایش قدرت و کارایی آن‌ها اشاره دارد. در کشورهای صنعتی بخش نظامی بیشترین سرمایه‌گذاری‌ها را دریافت می‌کند. این سرمایه‌گذاری‌ها برای تحقیق و توسعه فناوری‌های جدید و همچنین توسعه تجهیزات پیشرفته برای استفاده در زمان جنگ به کار گرفته می‌شوند. سیستم‌های نظامی مجهز به هوش مصنوعی می‌توانند حجم عظیمی از داده‌ها را به‌طور کارآمد پردازش کنند. علاوه بر این، این سیستم‌ها به دلیل توانایی‌های محاسباتی و تصمیم‌گیری برتر خود، کنترل و تنظیم خودکار بیشتری دارند. یکی از دلایل اصلی رشد هوش مصنوعی در صنعت نظامی، نیاز فزاینده به راه‌حل‌های پیشرفته برای مقابله با تهدیدات امنیتی جدید و تاکتیک‌های جنگی معاصر است. همچنین این صنعت به دلیل قابلیت‌های دفاعی پیشرفته، تأکید زیاد بر هوش مصنوعی و همکاری‌های بین نظامی و بخش خصوصی در حال گسترش

1 Smart Militarism

است (Bagekari, 2024: 3). سرعت توسعه هوش مصنوعی در کاربردهای نظامی طبیعت فراگیر آن و پیامدهای عمیق بالقوه آن، عصری را به ارمغان آورده است که به عنوان «لحظه اوپنهایمر» توصیف می‌شود. گزارش‌ها نشان می‌دهند که حدود ۶۰ کشور اکنون استراتژی‌های ملی هوش مصنوعی خاصی توسعه داده‌اند و ۱۵ کشور دیگر در حال پیشرفت به سوی این هدف هستند. استراتژی‌های ملی هوش مصنوعی معمولاً محرک استراتژی‌های نظامی هوش مصنوعی هستند. برآوردهای جهانی از هزینه‌های نظامی برای هوش مصنوعی نشان می‌دهد که این مبلغ از ۴,۶ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۲ به ۹,۲ میلیارد دلار در سال ۲۰۲۳ افزایش یافته و پیش‌بینی می‌شود تا سال ۲۰۲۸ به ۳۸,۸ میلیارد دلار برسد. معمولاً چین، روسیه و ایالات متحده به عنوان قدرت‌های «سطح یک» کمی و کیفی در هوش مصنوعی نظامی محسوب می‌شوند. هزینه نظامی آمریکا در این بخش اکنون نزدیک به ۲ میلیارد دلار در سال است، با افزودن ۱,۷ تا ۳,۵ میلیارد دلار برای سیستم‌های بدون سرنشین و خودمختار (Simpson & et al, 2025: 2).

استفاده نظامی از هوش مصنوعی به اندازه استفاده نظامی از کامپیوترها یا برق گسترده خواهد بود. این فناوری نوین بر استراتژی، عملیات، لجستیک، پرسنل، آموزش و هر جنبه دیگر ارتش تأثیر خواهد گذاشت. برخی کاربردهای خاص نظامی هوش مصنوعی می‌توانند مضر باشند مانند تسلیحات خودمختار کشنده یا کاربرد هوش مصنوعی در عملیات هسته‌ای. علاوه بر این اثر خالص «هوشمندسازی» عملیات نظامی می‌تواند جنگ را به شیوه‌های عمیق تغییر دهد (Scharre, 2019: 12). استفاده از هوش مصنوعی در میدان نبرد هنوز در مراحل اولیه خود است. با این حال حتی در این مرحله نخست تحلیل‌گران توافق دارند که درگیری بین قدرت‌های هوش مصنوعی در نهایت به تخریب متقابل منجر خواهد شد پیشرفت سریع در هوش مصنوعی چشم‌اندازهای قابل توجهی برای نیروهای مسلح در سراسر جهان ارائه می‌دهد. قابلیت‌های فزاینده سیستم‌های نظامی مجهز به هوش مصنوعی برخی فعالان را بر آن داشته تا نگرانی‌هایی را ابراز کنند و خواستار محدودیت یا ممنوعیت کامل سیستم‌های تسلیحاتی مجهز به هوش مصنوعی شوند. از سوی دیگر منتقدان کنترل تسلیحات هوش مصنوعی استدلال می‌کنند که تنظیم هوش مصنوعی به دلیل ماهیت چندمنظوره آن که ابتدا برای اهداف غیرنظامی توسعه یافته بسیار چالش‌برانگیز خواهد بود. هوش مصنوعی رفتار جنگ را در قرن بیست و یکم کاملاً تغییر داده است؛ یک نمونه قابل توجه جنگ روسیه-اوکراین است. روسیه از ابزارهای هوش مصنوعی برای شناسایی و هدف‌گیری اشیاء و افراد از طریق تصاویر ماهواره‌ای

برای تعیین مکان نیروها، تسلیحات و تلفات هر دو ارتش استفاده کرده است و پهپادها در چندین نوبت برای هدف‌گیری تانک‌ها و اهداف نظامی دیگر به کار گرفته شده‌اند. اوکراین همچنین از هوش مصنوعی برای تصمیم‌گیری استراتژیک، پیش‌بینی تغییرات لجستیکی، پایش حرکات دشمن، تحویل محموله‌ها و غیره استفاده کرده است. فناوری پهپاد نیز برای تأمین اهداف دشمن در میدان نبرد به کار گرفته می‌شود. افزایش خودمختاری تسلیحات در پاسخ به مقابله با تسلیحات راه دور با اقدامات ضد الکترونیکی، هر دو طرف را به سوی آینده‌ای خطرناک سوق می‌دهد، جایی که سیستم‌های تسلیحاتی خودمختار کشنده می‌توانند به راحتی در دسترس و ارزان برای ایجاد ویرانی گسترده شوند (osimen&et al,2024: 7).

موقعیت ژئوپلیتیکی خاورمیانه، همراه با مشکلات عدم تحمل مذهبی و اعتقادی منطقه، به همراه نبود چارچوب حقوقی و فقدان فرآیند نظارت کافی بر هوش مصنوعی ممکن است جرقه رقابت تسلیحاتی مبتنی بر هوش مصنوعی در این منطقه را تسریع کند. اگرچه حقوق بین‌الملل تا حدی توانسته است رقابت تسلیحاتی سلاح‌های هسته‌ای را حل کند، اما در زمینه فناوری‌های جدید عقب مانده است. حقوق بین‌الملل نتوانسته است با پیشرفت‌های فناوری همگام شود و در تنظیم و محدود کردن سیستم‌های تسلیحاتی هوش مصنوعی چندان موفق عمل نکرده است. در نتیجه رقابت‌های تسلیحاتی هوش مصنوعی در این منطقه از رقابت‌های مربوط به سلاح‌های هسته‌ای پیشی خواهد گرفت که بر امنیت منطقه‌ای و بین‌المللی تأثیر خواهد گذاشت (Julian Sarkin,2024: 118). نمونه‌ای از درگیری‌های منطقه که از هوش مصنوعی استفاده شده است در تعارض اسرائیل-حماس می‌باشد که از هوش مصنوعی توسط هر دو طرف به‌ویژه فناوری پهپاد به کار گرفته شده است. پهپادها برای بمباران مکان‌های استراتژیک دشمن استفاده می‌شوند، زیرا هر دو طرف در تلاش‌اند تا بر دیگری در جنگ غالب شوند. نیروهای دفاعی اسرائیل از این پهپادها برای تشخیص اهداف و انجام حملات زمینی و بمباران تلافی‌جویانه استفاده کرده‌اند. اسرائیل اخیراً در جنگ غزه از یک سیستم هوش مصنوعی جدید استفاده کرده است که نقش قابل توجه جنگ‌افزارهای تقویت‌شده با هوش مصنوعی را در میدان‌های نبرد غزه نشان می‌دهد (Fatafta et al,2023: 2).

ایران با جا دادن فناوری نوین هوش مصنوعی در زرادخانه خود هم‌زمان با رقبای منطقه‌ای خود پیشرفت‌های قابل توجهی در حوزه تسلیحاتی سازی هوش مصنوعی از خود نشان داده است.

این کشور در مانورهای متعدد خود تلاش کرده است تا تسلیحاتی سازی هوش مصنوعی را مورد آزمایش قرار دهد. پهپادهای جدید ایرانی مانند شاهد ۱۸۱ و ۱۳۶ مجهز به هوش مصنوعی برای کنترل، پرواز خودگردان، و ردیابی و درگیری هدف هستند. همچنین این پهپادها قابلیت پروازهای دسته جمعی و هماهنگ با استفاده از هوش مصنوعی را دارند. از جمله مهم‌ترین موشک‌های ایرانی مجهز به هوش مصنوعی موشک هایپرسونیک فتاح است که در عملیات وعده صادق ۲ علیه رژیم صهیونیستی در پاسخ به ترور اسماعیل هنیه و سیدحسن نصرالله از آن استفاده شد. و توانست از گنبد آهنین عبور کند و به هدف برخورد کند (محمّدنیا و همکاران، ۱۴۰۴: ۲۰۳). کشورهای مختلف از جمله سوریه، لبنان و حزب‌الله از پهپادهای ساخت ایران استفاده کرده‌اند و به بزرگ‌ترین مقاصد صادراتی پهپادهای ایران تبدیل شده‌اند. علاوه بر ایران، اسرائیل و ترکیه نیز بازیگران مهمی در بازار پهپادها هستند. اسرائیل پس از جنگ اعراب و اسرائیل در سال ۱۹۷۳ شروع به توسعه پهپادها کرد. این کشور پهپادهای خود را در سراسر جهان عرضه کرد و رقابت شدیدی با ایران ایجاد کرد. اقتصاد ترکیه نیز از سال ۲۰۱۶ با تولید و تجارت پهپادها به‌طور قابل‌توجهی تقویت شده است. پهپاد رزمی بدون سرنشین Bayraktar TB2 مهم‌ترین پهپاد ساخت ترکیه است که حداقل توسط سیزده کشور خریداری شده و در حفاظت از اوکراین در برابر حملات روسیه در سال ۲۰۲۲ نقش داشته است (Julian Sarkin, 2024: 109).

بنابراین همان‌طور که اشاره شد خاورمیانه با چشم‌انداز ژئوپلیتیکی پیچیده و درگیری‌های مداوم خود به‌عنوان یک مطالعه موردی مهم برای درک تأثیر هوش مصنوعی در جنگ عمل می‌کند. به‌عنوان مثال درگیری میان اسرائیل و حماس، و جنگ ۱۲ روزه ایران و اسرائیل نشان‌دهنده چگونگی تغییر استراتژی‌ها و پویایی‌های عملیاتی نظامی توسط هوش مصنوعی است. فناوری‌های هوش مصنوعی از جمله سیستم‌های نظارتی پیشرفته و سیستم‌های خودمختار به‌طور فزاینده‌ای در این منطقه به کار گرفته می‌شوند. این نوآوری‌ها امکان تشخیص تهدید در زمان واقعی، هدف‌گیری دقیق و افزایش کارایی عملیاتی را فراهم می‌کنند برای مثال اسرائیل از هوش مصنوعی در مکانیسم‌های دفاعی خود استفاده می‌کند (Zigha Bornu, 2025: 118). ارتش رژیم صهیونیستی نقش مهمی در زمینه توسعه هوش مصنوعی ایفا می‌کند. ارتش سرمایه‌گذاری‌های کلانی در آموزش افراد و فراهم کردن زیرساخت لازم جهت توسعه هوش مصنوعی انجام داده است. این رژیم نسبت به دیگر بازیگران منطقه‌ای، با حساسیت بیشتری توسعه

فناوری‌های مرتبط با هوش مصنوعی را دنبال می‌کند چرا که به دلیل محدودیت در عمق ژئوپلیتیک و شاخص‌هایی مانند نیروی انسانی و سرزمین، تلاش می‌کند تا با تسلیحاتی سازی هوش مصنوعی، بخش عمده‌ای از آسیب‌پذیری‌های ژئوپلیتیک خود را جبران کند و موازنه قدرت ناشی از هوش مصنوعی را به نفع خود تغییر دهد. رژیم صهیونیستی در جنگ غزه از قابلیت تشخیص چهره هوش مصنوعی لانوندر برای شناسایی ۳۷۰۰۰ هدف حماس استفاده کرد (محمدنیا و همکاران، ۱۴۰۴: ۱۹۶). بنابراین بدون نیاز به منابع انسانی گسترده فناوری پهپاد مجهز به هوش مصنوعی به یک تقویت‌کننده نیرو تبدیل شده است که قادر به حملات دقیق مانورهای دفاعی و انجام اطلاعات، نظارت و شناسایی با سرعت بی‌سابقه است (Omer, 2025: 11).

جدول ۳. عملیات کلیدی رژیم صهیونیستی با کمک هوش مصنوعی در ایران (۲۰۲۰-۲۰۲۵) منبع: (Rayhan, 2025: 6)

نام عملیات	تاریخ	هدف اصلی	نقش هوش مصنوعی	سلاح	تأثیرگذاری
ترور شهید فخری زاده	نوامبر ۲۰۲۰	دانشمند هسته‌ای	کنترل مستقیم سلاح با تشخیص چهره برای هدف‌گیری و درگیری	مسلسل کنترل‌شده از راه دور روی وانت	ترور دانشمند هسته‌ای شهید فخری زاده
عملیات نارنیا	ژوئن ۲۰۲۵	دانشمندان هسته‌ای برتر	هوش مصنوعی برای غربال اطلاعات، تحلیل داده و انتخاب اهداف	سلاح مخفی " (احتمالاً پهپادها/ATGMs) برای کشتن هم‌زمان	کشتن هم‌زمان دانشمندان هسته‌ای کلیدی، توصیف‌شده به عنوان "پاک کردن" دانش
حملات هوایی اخیر	ژوئن ۲۰۲۵	تأسیسات هسته‌ای، رهبری نظامی، امنیت داخلی، وسایل حمل موشک	هوش مصنوعی برای غربال اطلاعات، تحلیل داده و انتخاب اهداف	هواپیماهای جنگی، پهپادهای قاچاق‌شده، سلاح‌های دقیق	آسیب گسترده به سایت‌های ایرانی، تلفات بالا

به‌طور کلی در دهه‌های اخیر هوش مصنوعی باعث تحول در حوزه‌های مختلف از جمله حوزه هوش مصنوعی حوزه نظامی شده است و کشورهای مختلف تلاش می‌کنند از این فناوری نوین در راستای ارتقای توان دفاعی و تهاجمی خود استفاده کنند. به دلیل تحول در فناوری‌ها و ظهور فناوری‌های نوین مانند هوش مصنوعی و تحول نظم سنتی در منطقه خاورمیانه کشورهای خاورمیانه نیز از این امر مستثنی نیستند و هر کدام به دنبال تقویت صنایع نظامی خود و بهره‌گیری از هوش مصنوعی در این زمینه هستند. در همین راستا منازعاتی مانند جنگ روسیه و اوکراین، درگیری‌های اسرائیل و حماس، و نیز جنگ دوازده‌روزه ایران و اسرائیل نشان می‌دهد که هوش مصنوعی از سطح یک فناوری پشتیبان فراتر رفته و به عاملی تعیین‌کننده در طراحی استراتژی‌های نظامی و شکل‌دهی به موازنه‌های قدرت تبدیل شده است. اما این تحول پیامدهایی همچون گسترش تسلیحات خودمختار کشنده، دشواری نظارت و کنترل بین‌المللی و منطقه‌ای را به دنبال داشته است. در نهایت باید گفت اینکه هوش مصنوعی در منطقه خاورمیانه به یک عامل بی‌ثبات‌کننده تبدیل شود یا نیرویی متعادل‌کننده به اقداماتی بستگی دارد که کشورهای این منطقه برای اطمینان از خودکفایی استراتژیک، حفظ امنیت ملی و ثبات کلی منطقه انجام می‌دهند. با توجه به نمونه‌های ذکر شده می‌توان گفت پهپادهای مجهز به هوش مصنوعی علاوه بر اینکه باعث تقویت دفاع کشورها از خود میشود بلکه عدم چارچوب حقوقی منطقه‌ای خطر تشدید درگیری‌ها را افزایش می‌دهد.

پیامدهای مثبت هوش مصنوعی بر صلح منطقه‌ای

در حالی که آگاهی زیادی نسبت به این واقعیت وجود دارد که هوش مصنوعی می‌تواند به عنوان ابزاری برای سیاست‌های قدرت و رقابت نظامی تسلیحاتی شود، توجه سیستماتیک کمتری به آنچه این فناوری می‌تواند برای صلح انجام دهد، معطوف شده است. هوش مصنوعی، با پتانسیل تحول‌آفرین خود در آستانه بازسازی هر جنبه از تعاملات انسانی از جمله حوزه حساس صلح و درگیری قرار دارد (Giovanardi, 2024: 1-6). در سال‌های اخیر هوش مصنوعی به عنوان ابزاری قدرتمند با پتانسیل قابل توجهی برای تأثیرگذاری بر ابتکارات صلح و امنیت جهانی ظهور کرده است. با مواجهه ملت‌ها با چالش‌های روزافزون و پیچیده از تنش‌های ژئوپلیتیکی فزاینده تا بحران‌های انسانی نقش هوش مصنوعی در شکل‌دهی به چشم‌اندازی پایدارتر جهانی اهمیت

بیشتری یافته است. فناوری‌های هوش مصنوعی راه‌حل‌های نوآورانه‌ای برای پیشگیری از درگیری، حمایت از مأموریت‌های صلح‌بانی و حفظ حقوق بشر ارائه می‌دهند و آن‌ها را به بخشی جدایی‌ناپذیر از چارچوب‌های امنیتی مدرن تبدیل می‌کنند. قابلیت‌های تحول‌آفرین هوش مصنوعی به زمینه‌های مختلفی از جمله تجزیه و تحلیل داده‌ها، مدل‌سازی پیش‌بینی و سیستم‌های خودکار گسترش می‌یابد که می‌توانند اثربخشی عملیات صلح را افزایش دهند. به عنوان مثال تجزیه و تحلیل مبتنی بر هوش مصنوعی پیش‌بینی‌های عملی از مجموعه داده‌های عظیم ارائه می‌دهد و به صلح‌بانان امکان می‌دهد الگوهای را که ممکن است نشان‌دهنده درگیری‌های بالقوه قبل از تشدید باشند، شناسایی کنند. با ادغام هوش مصنوعی با روش‌های سنتی صلح‌بانی، سازمان‌ها می‌توانند تلاش‌های خود را برای تثبیت مناطق گرفتار ناآرامی تقویت کنند (Staubmann, 2025: 1). این فناوری‌ها به صلح‌بانان امکان می‌دهند تا تصاویر ماهواره‌ای، اطلاعات منبع باز، و داده‌های چندحسی را تجزیه و تحلیل کنند تا بینش‌های عملی به دست آورند و تصمیم‌گیری عملیاتی را بهبود بخشند. الگوریتم‌ها می‌توانند مسیرهای گشت‌زنی را بهینه کنند، اختلالات زنجیره تأمین را پیش‌بینی کنند، و باز استقرار پویای نیروها را تسهیل کنند. در سوریه، سازمان‌های بشردوستانه از مدل‌های پیش‌بینی مبتنی بر هوش مصنوعی برای پیش‌بینی الگوهای آوارگی و هدایت تخصیص منابع بشردوستانه استفاده کرده‌اند (Tuvdendarjaa, 2025: 2).

فناوری‌های هوش مصنوعی می‌توانند برای ترویج صلح در مناطق درگیری از طریق استفاده از اطلاعاتی که مستقیماً توسط خود شهروندان ارائه می‌شود، استفاده شوند. با تجزیه و تحلیل این اطلاعات، سازمان ملل می‌تواند برای میانجی‌گری یا آتش‌بس در مناطق متأثر از درگیری از طریق توافق‌نامه‌های صلح مداخله کند. همچنین می‌تواند گروه‌های بیشترین آسیب‌دیده در این مناطق شکننده را شناسایی کند و بر این اساس، این گروه‌ها را با کمک‌های بشردوستانه هدف قرار دهد، که ممکن است رنج‌هایی که متحمل می‌شوند را کاهش دهد. هوش مصنوعی یک سلاح دو لبه است که به هر دو طرف می‌برد. دپارتمان امور سیاسی و صلح‌سازی سازمان ملل از فناوری‌های مبتنی بر هوش مصنوعی برای کاهش تنش در مناطق درگیری مسلحانه و حفاظت از غیرنظامیان و غیر مشارکت‌کنندگان در خصومت‌ها استفاده کرده است، با تلاش برای پیش‌بینی مکان‌های حملات هوایی و هشدار به غیرنظامیان در مناطق هدف‌گذاری شده. این فناوری‌ها و ابزارها

همچنین برای کسب اطلاعات از جمعیت متأثر در مناطق درگیری مسلحانه استفاده شده‌اند. تجزیه و تحلیل این اطلاعات به انعقاد توافق‌نامه‌های صلح بین طرف‌های درگیری کمک کرده است. این فناوری‌ها در نظارت بر توافق‌نامه‌های آتش‌بس در برخی مناطق از طریق «نقشه‌های زنده» که به فناوری‌های هوش مصنوعی وابسته هستند، در همکاری با سازمان‌های بشردوستانه فعال در مناطق درگیری مسلحانه کمک کرده‌اند (Mohammed, 2021: 6). هوش مصنوعی پتانسیل حمایت از مجموعه‌ای از ابتکارات امنیتی داخلی و بین‌المللی از امنیت آنلاین گرفته تا مبارزه با تروریسم را دارد. همچنین این فناوری پتانسیل تغییر همه‌چیز را در مورد نحوه ارتباط دفاتر دولتی با یکدیگر و با سایر نقاط جهان، نحوه عملکرد آن‌ها و در نهایت نحوه همکاری آن‌ها دارد (Yu & Carroll, 2022: 157). این فناوری به عنوان راهی برای ترویج صلح، پیشگیری از خشونت و بازسازی جوامع پس از درگیری برجسته شد. از سیستم‌های هشدار زودهنگام که درگیری‌ها را قبل از تشدید پیش‌بینی می‌کنند تا پلتفرم‌های مبتنی بر هوش مصنوعی که کمک‌های بشردوستانه را تسریع می‌کنند (Zable & et al, 2024: 1-2). هوش مصنوعی نقش مثبتی در آموزش صلح و حقوق بشر ایفا می‌کند و نقش حیاتی در تقویت دموکراسی و ساخت جوامع پایدارتر و مقاوم‌تر دارد. تشخیص الگو یا تحلیل‌های هوش مصنوعی بدون مکانیزم جمع‌آوری داده مناسب کار نمی‌کنند. جمع‌آوری داده، به نوبه خود، نیازمند سخت‌افزارهایی مانند حسگرها، ماهواره‌ها، برنامه‌های موبایل، و زیرساخت اینترنت است. ارتباط متقابل این حوزه‌ها، از جمله در رابطه با امنیت سایبری و آسیب‌پذیری زیرساخت‌های اتصال باید در ارزیابی جامع هوش مصنوعی و سایر فناوری‌های نوظهور بر پویایی‌های صلح و درگیری در نظر گرفته شود (Giovanardi, 2024: 7). هوش مصنوعی می‌تواند با پیش‌بینی تنش‌های نوظهور و حمایت از تلاش‌های میانجی‌گری، از پیشگیری درگیری حمایت کند. در سال‌های اخیر، سیستم‌های هشدار زودرس مبتنی بر هوش مصنوعی برای شناسایی الگوهایی که پیش از خشونت رخ می‌دهند، استفاده شده‌اند و امکان مداخلات به موقع را فراهم می‌کنند (Zable, 2024: 5).

همچنین ادغام هوش مصنوعی در استراتژی‌های مبارزه با تروریسم، تغییر محوری در مقابله با گروه‌های افراطی جهادی و راست افراطی را نشان می‌دهد. هوش مصنوعی کارایی و دقت عملیات‌های اطلاعاتی را افزایش می‌دهد و به مقابله مؤثرتر با شبکه پیچیده تروریسم جهانی کمک

می‌کند (Bernd, 2024: 6). از تأثیرات هوش مصنوعی در استفاده از صلح این است که می‌توان از هوش مصنوعی در حکم ابزار مراقبت و پیش‌بینی از صلح بهره برد. به باور پژوهشگران هوش مصنوعی می‌تواند به تجزیه و تحلیل اطلاعات پیچیده مناطق جنگی در راستای تمرکز هر چه بهتر اقدامات حفظ صلح کمک کند در واقع فناوری فوق به امداد رسان کمک می‌کند به مکان‌هایی بروند که در زمان مناسب به آن‌ها نیاز است. اما هوش مصنوعی برای صلح و امنیت چالش‌هایی نیز ایجاد می‌کند که از مهم‌ترین آن رشد استفاده از این فناوری در حوزه نظامی است که می‌تواند به تولید سلاح‌های روباتیک و خودکار مرگبار و غیرقابل کنترل منجر شود (حسینی و هاشمی زاده، ۱۴۰۲: ۱۳۳-۱۴۰). بنابراین هوش مصنوعی می‌تواند ابزاری برای فرآیندهای صلح باشد. از آنجایی که استفاده قبلی از فناوری پهپاد برای نظارت بر آتش‌بس حجم عظیمی از داده‌ها را جمع‌آوری کرده، هوش مصنوعی می‌تواند به مأموریت‌های نظارت کمک کند تا تصاویر خشونت یا پتانسیل نقض را با تصاویر ماهواره‌ای ترکیب کند (Ashby, 2023: 3). همچنین از دیدگاه قانونی استفاده از هوش مصنوعی در حفظ صلح باید به حقوق بشردوستانه بین‌المللی و حقوق بشر بین‌المللی پایبند باشد (Tuvdendarjaa, 2025: 1-2).

از جمله پیامدهای مثبت هوش مصنوعی می‌توان به هشدار زودهنگام و پیشگیری از درگیری‌ها اشاره کرد که به دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی این امکان اقدامات پیش‌دستانه را می‌دهد و احتمال وقوع درگیری‌های مسلحانه را کاهش می‌دهد. از این رو هوش مصنوعی می‌تواند با تقویت صلح و فراهم آوردن زمینه میانجیگری و حمایت از فعالیت‌های بشردوستانه به عنوان یک ابزار تأثیرگذار در صلح منطقه‌ای ایفای نقش کند. از این رو در خاورمیانه سیستم‌های هشدار زودهنگام هوش مصنوعی اگر با دیپلماسی سایبری ادغام شوند می‌توانند باعث کاهش درگیری‌ها شوند.

پیامدهای منفی هوش مصنوعی بر امنیت منطقه‌ای

پیشرفت‌های هوش مصنوعی فرصت‌ها و خطراتی را برای صلح و امنیت بین‌المللی به همراه دارد. کاربردهای صلح‌آمیز هوش مصنوعی می‌تواند به دستیابی به اهداف توسعه پایدار سازمان ملل کمک کند، یا حتی از تلاش‌های صلح‌بانی سازمان ملل، از جمله از طریق استفاده از پهپادها برای تحویل‌های پزشکی، نظارت و پایش حمایت کند. با این حال، هوش مصنوعی غیرنظامی نیز می‌تواند برای انتشار اطلاعات نادرست سیاسی، حملات سایبری، تروریسم یا عملیات نظامی مورد

سوءاستفاده قرار گیرد. افرادی که در بخش غیرنظامی هوش مصنوعی کار می‌کنند، اغلب از خطراتی که سوءاستفاده از فناوری هوش مصنوعی غیرنظامی ممکن است برای صلح و امنیت بین‌المللی ایجاد کند، بی‌اطلاع هستند و از نقشی که می‌توانند در رفع این خطرات ایفا کنند، مطمئن نیستند (Rahman, 2024: 2). در سال ۲۰۲۵ پهنادهای مجهز به هوش مصنوعی و نانوتکنولوژی به نقطه عطفی در شکل‌دهی به روایت امنیت جهانی رسیده‌اند. در حالی که این فناوری‌ها مزایای تحول‌آفرینی برای دفاع، پزشکی، و ارتباطات ارائه می‌دهند، خطراتی را نیز به همراه دارند که در صورت عدم کنترل می‌توانند نظم جهانی را مختل کنند. با افزایش دسترسی به این فناوری‌ها، تهدید از سوی بازیگران غیردولتی، کشورهای سرکش، و دشمنان سایبری به صورت موازی افزایش می‌یابد (Newsdesk, 2025: 4). فناوری مبتنی بر هوش مصنوعی می‌تواند آسیب‌های مختلفی ایجاد کند. به‌ویژه اگر به شیوه‌ای استفاده شود که حقوق اساسی بشر مانند حق آزادی نظر و بیان، حق آزادی تجمع مسالمت‌آمیز، و حق جستجو و دریافت اطلاعات را نقض کند (Mohammed, 2021: 5-7). همچنین در این مورد محدودیت‌های سیاسی و نهادی نیز نقش دارند. سیاست‌های ملی در مورد استفاده از هوش مصنوعی قوانین حفاظت از داده‌ها و روابط مدنی-نظامی می‌توانند ادغام هوش مصنوعی در گروه‌های صلح‌بانی را پشتیبانی یا مانع شوند. در برخی موارد شکاکیت داخلی در مورد خودکارسازی و نظارت سرمایه‌گذاری در فناوری‌های نوظهور را مختل می‌کند. این مسئله مداوم که با مأموریت‌های پیچیده و نظامی شده تشدید شده است نیازمند شفافیت بیشتر در مورد کمبود منابع، شکاف‌های آموزشی و چالش‌های لجستیکی است که اثربخشی را محدود می‌کنند (Tuvdendarjaa, 2025: 2).

یکی از ترسناک‌ترین خطرات هوش مصنوعی کاربرد آن در جنگ بیولوژیکی یا تروریسم است. هنگامی که کشورها در سال ۱۹۷۲ توافق کردند سلاح‌های بیولوژیکی را ممنوع کنند، باور عمومی این بود که چنین ابزارهایی به دلیل خطر بازگشت به خودی بی‌فایده هستند. اما با زیست‌شناسی مصنوعی، ممکن است بتوان سلاحی را توسعه داد که یک گروه را نابود کند اما گروه دیگر را خیر. یا یک تروریست با دسترسی به آزمایشگاه ممکن است صرفاً بخواهد تا حد ممکن افراد را بکشد، همان‌طور که فرقه آخرالزمانی آئوم شیریکو در ژاپن در سال ۱۹۹۵ انجام داد (Nye Jr, 2024: 1). تکامل فناوری و تنوع بازیگران تهدید به سرعت در حال افزایش است که

این امر نهادهای دولتی را ملزم به اصلاح مداوم و اتخاذ رویکردهای بازنگری شده برای شناسایی تهدیدات می‌کند. علاوه بر این، زیرساخت‌های حیاتی در بخش‌های دولتی و خصوصی به‌طور فزاینده‌ای از الگوریتم‌های وابسته به هوش مصنوعی استفاده می‌کنند که همچنان در برابر خرابکاری توسط دشمنان داخلی و خارجی آسیب‌پذیر هستند. سرعت عملکرد نهادهای تحقیقاتی تا حد زیادی به وسعت تهدیدات، چرخه اطلاعاتی آن‌ها، و چارچوب عملیاتی قانونی بستگی دارد (Xu & et al, 2023:31). همچنین قابلیت‌های هوش مصنوعی چالش‌های جدیدی را در حوزه امنیت ملی ایجاد می‌کند. این فناوری تلاش‌های دولت‌های ملی را برای انجام فعالیت‌های سایبری مخرب تقویت خواهد کرد. ممکن است هوش مصنوعی برای اتخاذ تصمیم‌های تاکتیکی در میدان نبرد به کار گرفته شود که به‌صورت تصادفی (یا عمدی) درگیری‌ها را فراتر از سرعت درک انسانی تشدید کند (Morris, 2023:5).

در همین راستا می‌توان گفت شش تهدید اصلی هوش مصنوعی برای امنیت ملی کشورها به شرح زیر است:

حملات سایبری^۱: مدل‌های هوش مصنوعی می‌توانند برای شناسایی و بهره‌برداری از آسیب‌پذیری‌های نرم‌افزارها و سیستم‌ها آموزش ببینند، که ممکن است به نقض‌های امنیتی عمده منجر شود.

دیپ‌فیک‌ها^۲: توانایی ایجاد جعل‌های صوتی، تصویری و ویدئویی واقعی از طریق هوش مصنوعی، یا دیپ‌فیک‌ها، نه تنها سیستم‌های مبتنی بر بیومتریک را تهدید می‌کند، بلکه اعتماد عمومی را نیز به خطر می‌اندازد.

کلاهبرداری/فریب/دستکاری^۳: هوش مصنوعی می‌تواند داده‌های مصنوعی تولید کند تا کلاهبرداری‌های مالی را تداوم بخشد، تعاملات آنلاین را دستکاری کند و تأثیرات منفی بر افراد و گروه‌ها داشته باشد.

1 Cyberattacks

2 Deepfakes

3 Fraud/scam/manipulation

تعصب، نادرستی یا آسیب غیرعمدی^۱: مدل‌های هوش مصنوعی که بر داده‌های دارای تعصب آموزش دیده‌اند، می‌توانند به نتایج تبعیض‌آمیز منجر شوند، عدالت و انصاف را به خطر بیندازند و گروه‌های محروم را بیش از پیش به حاشیه برانند.

رفتار غیراصیل هماهنگ‌شده^۲: هوش مصنوعی می‌تواند برای ایجاد و دستکاری حساب‌های آنلاین، انتشار اطلاعات نادرست و تأثیرگذاری بر افکار عمومی از طریق ربات‌ها و سایر روش‌های خودکار استفاده شود.

اینترنت اشیا / عملیات زیرساخت‌های حیاتی^۳: بازیگران مخرب می‌توانند از هوش مصنوعی برای مختل کردن عملیات زیرساخت‌های حیاتی، مانند شبکه‌های برق و سیستم‌های حمل‌ونقل، استفاده کنند (Hayes, 2024: 2).

هوش مصنوعی با وجود تأثیرات مثبتی که برای صلح و ثبات منطقه‌ای دارد پیامدهای منفی بر امنیت منطقه‌ای نیز دارد. اما رقابت‌های تسلیحاتی، نقض حریم خصوصی، تشدید رقابت‌های تسلیحاتی و غیره نشان دهنده این است که در صورت استفاده نادرست از این فناوری نوین، هوش مصنوعی با تهدیداتی برای امنیت کشورها همراه است. همچنین می‌توان گفت بهره‌گیری از هوش مصنوعی در حوزه نظامی موجب پیچیده‌تر شدن منازعات می‌شود که خود صلح و ثبات منطقه را با تهدید و خطر مواجه می‌کند. در نهایت می‌تواند تنش‌های میان کشورهایمانند ایران و رژیم صهیونیستی را تشدید کند.

چالش‌ها و محدودیت‌های هوش مصنوعی در خاورمیانه

با وجود پیشرفت‌های غیرقابل انکار و چشم‌انداز جسورانه‌ای که در منطقه برای پذیرش هوش مصنوعی اتخاذ شده، خاورمیانه همچنان با چالش‌های متعددی روبرو است که می‌توانند مزایای تحول دیجیتال هوش مصنوعی را محدود کنند. درگیری‌ها و تنش‌های منطقه‌ای زنجیره‌های تأمین سخت‌افزارها و اجزای ضروری مورد نیاز برای ساخت اکوسیستم هوش مصنوعی مؤثر را مختل می‌کنند و بخش زیادی از بودجه‌های اختصاص‌یافته به توسعه هوش مصنوعی و منابع ارزشمند صرف پاسخ به تهدیدات امنیتی فوری و بحران‌های بشردوستانه می‌شود (Abdel-Fattah, 2025: 5).

1 Bias, inaccuracy, or unintentional harm

2 Coordinated Inauthentic Behavior (CIB)

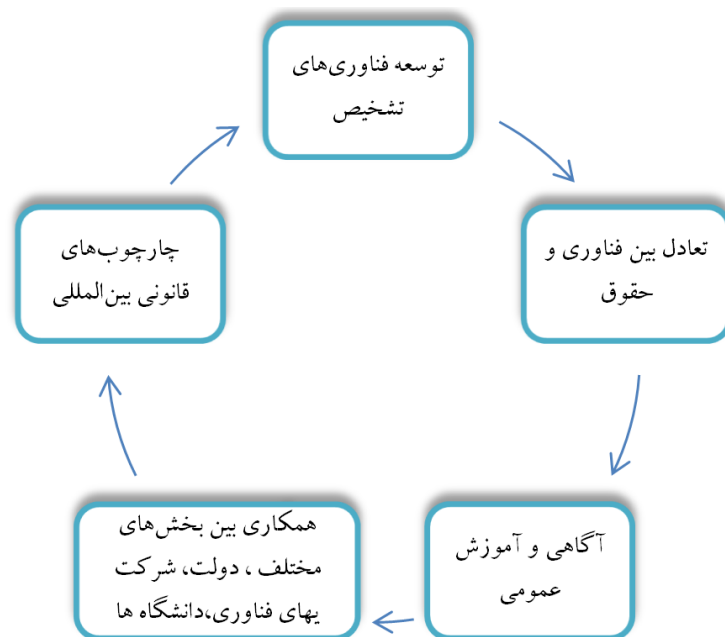
3 Internet of Things (IoT)/Critical infrastructure operations

پویایی‌های هوش مصنوعی و تأثیر آن بر شمول یا نابرابری در پیچیدگی‌های این منطقه ریشه دارد و در مرکز مجموعه‌ای از تنش‌های ذاتی قرار دارد. مانند سایر نقاط جهان، یکی از تنش‌های اصلی در این منطقه در پارادوکس ظرفیت خود فناوری نهفته است که به‌طور هم‌زمان می‌تواند روندهای متضادی را ایجاد کند که به نتایج متفاوتی منجر می‌شوند. مانند سایر فناوری‌های دیجیتال هوش مصنوعی این پتانسیل را دارد که پویایی‌هایی ایجاد کند که قدرت را از مرکز به حاشیه‌ها منتقل کند. جایی که تنش‌ها بین رژیم‌های سیاسی مستقر و صداهای مخالف شهروندان و جنبش‌های ارگانیک که به دنبال شمول و دموکراسی هستند، ادامه دارد. در حالی که فناوری‌های هوش مصنوعی و جمع‌آوری داده‌های از پایه می‌توانند به‌عنوان ابزاری برای توانمندسازی شهروندان عمل کنند، کنترل بر داده‌ها و هوش مصنوعی می‌تواند ابزاری برای تقویت قدرت رژیم‌های مستقر باشد. مثال‌هایی از این موضوع شامل استفاده از داده‌های شهروندان برای نظارت و فناوری‌های تشخیص چهره برای اهداف سرکوبگرانه است. این موضوع به تنشی مربوط می‌شود که در گزارش دانش عربی سال ۲۰۰۹ برای کشورهای عربی به‌خوبی ثبت شده است (Rizk, 2020:36-38).

چالش‌های مرتبط با هوش مصنوعی در درگیری اسرائیل-حماس بر نیاز به بررسی دقیق عوامل اخلاقی، فنی و عملیاتی تأکید دارد. در حالی که هوش مصنوعی پتانسیل افزایش اثربخشی نظامی را دارد، رسیدگی به این چالش‌ها برای اطمینان از هم‌راستایی با اصول انسانی و حقوق بین‌الملل حیاتی است. گفت‌وگوی مداوم بین ذی‌نفعان نظامی، اخلاقی و انسانی برای مدیریت این مسائل پیچیده ضروری است. کاربرد هوش مصنوعی در درگیری اسرائیل-حماس مجموعه‌ای از چالش‌های پیچیده را به همراه دارد که شامل محدودیت‌های فنی، معضلات اخلاقی و نگرانی‌های انسانی است. داده‌های جمع‌آوری‌شده در مناطق درگیری ممکن است ناقص یا مغرضانه باشند، که منجر به مدل‌های هوش مصنوعی ناقص می‌شود. برای مثال، اگر داده‌های نظارتی عمدتاً بر مناطق یا جمعیت‌های خاصی متمرکز باشند، هوش مصنوعی ممکن است موقعیت کلی را به اشتباه تفسیر کند و به‌طور بالقوه به شناسایی نادرست اهداف منجر شود. ماهیت به‌سرعت در حال تغییر محیط‌های درگیری به این معناست که داده‌ها می‌توانند به‌سرعت منسوخ شوند. سیستم‌های هوش مصنوعی ممکن است در سازگاری با تاکتیک‌های جدیدی که توسط گروه‌هایی مانند حماس به

کار گرفته می‌شود، با مشکل مواجه شوند و این گروه‌ها می‌توانند از شکاف‌های داده‌ای بهره‌برداری کنند. در کاربردهای نظامی، الگوریتم‌های مغرضانه می‌توانند به هدف‌گیری نامتناسب گروه‌های قومی یا جمعیتی خاص منجر شوند. این موضوع در منطقه‌ای متنوع مانند خاورمیانه که تنش‌های قومی در آن بالاست، به‌ویژه نگران‌کننده است (Zigah Bornu, 2025: 122-123).

در همین راستا و در پاسخ به چالش‌های مطرح شده باید گفت یکسری راهکارهایی برای دور زدن این چالش‌ها وجود دارد. راهکارهایی مانند اینکه سیستم‌های هوش مصنوعی طوری تنظیم شوند که بتوانند اصول اخلاقی و قوانین را رعایت کنند یک راهکار دیگر برای مقابله با این چالش‌های افزایش آگاهی عمومی درباره پتانسیل و ظرفیت‌های هوش مصنوعی می‌باشد. سومین راهکار دیپلماسی فناورانه بین کشورهای منطقه برای اینکه بتوانند در شرایط بحرانی به هم کمک کنند باید توسعه یابد؛ چهارمین راهکار، می‌تواند به این صورت باشد که یکسری استانداردهای اخلاقی منطقه‌ای با همکاری سازمان‌های حقوق بشری ایجاد شود تا از این طریق کاربردهای مخرب هوش مصنوعی کنترل شوند.

شکل ۲. استراتژی جامع جهت شناسایی و خنثی‌سازی چالش‌ها و تهدیدات هوش مصنوعی

نتیجه‌گیری و پیشنهادها

پژوهش حاضر با بهره‌گیری از دیپلماسی سایبری که قدرت نرم را در حوزه دیپلماسی دیجیتال و نظامی‌گری هوشمند را در قدرت سخت ادغام می‌کند به بررسی این موضوع پرداخته است که گسترش هوش مصنوعی چه تأثیری بر توازن جنگ و صلح در منطقه خاورمیانه داشته و خواهد داشت؟ در این راستا بر اساس چارچوب دیپلماسی سایبری باید گفت هوش مصنوعی تأثیر دوگانه‌ای دارد این فناوری نوین علاوه بر فرصت‌های حاصل از آن برای بهبود صلح و همکاری‌های منطقه‌ای، تهدیدات جدی‌ای از جمله استفاده نظامی و تسلیحات خودکار غیرقابل کنترل را به همراه دارد. از همین رو می‌توان گفت هوش مصنوعی در خاورمیانه نه ذاتاً صلح‌آفرین است و نه ذاتاً باعث جنگ می‌شود. از این رو در این منطقه سیاست‌های هماهنگ (مانند وجود نهاد منطقه‌ای برای کنترل تسلیحات) می‌تواند تهدیدات را به فرصت‌ها تبدیل کند، لذا تأثیر هوش مصنوعی در دیپلماسی دیجیتال و نظامی‌گری هوشمند موجب پیامدهای متناقضی بر صلح و امنیت خاورمیانه شده است. در حالی که گفته می‌شود هوش مصنوعی بیشتر باعث بی‌ثبات منطقه خواهد شد، اما اینکه این فناوری می‌تواند تأثیر مثبتی بر امنیت منطقه‌ای داشته باشد، نباید کاملاً نادیده گرفته شود. لذا اگرچه هوش مصنوعی می‌تواند به پیشبرد مذاکرات و کارایی نظامی کمک کند اما نباید از ریسک‌های اخلاقی، قانونی و عملیاتی آن را چشم‌پوشی کرد. برای آنکه بتوانیم از مزایای دیپلماسی دیجیتال بهره ببریم تهدیدات و خطرهای خطرات نظامی‌گری هوشمند را مهار کنیم لازم است حکمرانی هوشمند، شفاف و چند سطح را به کار ببریم. بنابراین بهره‌برداری از جنبه‌های مثبت و کاهش پیامدهای منفی هوش مصنوعی به رویکرد دولت‌های دارد.

پیشنهادها

پیشنهاد می‌شود کشورها برای حاکمیت بر هوش مصنوعی مانند ادغام آن در حوزه نظامی و امنیتی به توسعه استراتژی‌ها و سیاست‌های ملی خود بپردازند. این امر باعث می‌شود کشورها اولویت‌ها، اهداف خود را بیان کنند؛ پیشنهاد دیگری که کشورها می‌توانند در نظر بگیرند، این است که با توجه به شکاف بین آن‌ها در حوزه فناوری‌های نوین، کشورها چه تلاش‌های ظرفیت‌سازی را می‌توانند در سطح ملی

انجام دهند تا در آینده در حوزه هوش مصنوعی موفق عمل کنند؛ در این زمینه کشورها می‌توانند به افزایش آگاهی عمومی و آموزش در مورد هوش مصنوعی بپردازند. پیشنهاد دیگر؛ اتخاذ ترتیبات جدید و ایجاد یک نهاد بین‌المللی مرتبط برای حاکمیت بر هوش مصنوعی؛ در نهایت پیشنهاد می‌شود یک چارچوب حقوقی منطقه‌ای ایجاد شود تا تسلیحات خودکار هوش مصنوعی را کنترل و محدود کند.

فهرست منابع

- Mohammadnia, M, Arya, S, & Seifi, A (2025), Application of Artificial Intelligence in the Military Arena and the Prospects of Balance of Power in the Middle East, Quarterly Journal of Future Studies of the Islamic Revolution, Volume 6. (In Persian)
- Sharifzadeh, Z, Mirkoushesh, A, Hosseini, M (2024), Analyzing the Role of Artificial Intelligence in the Future of International Relations, Quarterly Journal of Strategic Studies in International Politics, Volume 7, Issue 1, Serial 13. (In Persian)
- Hosseini, S. A, Hashemi Zadeh, S. A (2022), Artificial Intelligence and International Peace and Security, Quarterly Journal of International Relations Research, Volume 13, Issue 2 (Serial 49). (In Persian)
- Niazi, L. (2025). Militarization of artificial intelligence and implications for the global security A strategic theory perspective, Available at: <http://dx.doi.org/10.71085/sss.04.01.198>
- Rayhan, A.(2025). The Integration of Artificial Intelligence in Targeted Operations: An Analysis of Israeli and US Involvement in Iran, publication at: <https://www.researchgate.net/publication/392876117>
- Bubashait, F. (2025). The emerging role of AI technologies in supporting digital diplomacy and shaping international relations, International Journal for Scientific Research, London Vol (4), No (2). <https://doi.org/10.59992/IJSR.2025.v4n2p2>
- Omer, Noor(2025). AI As a Force Multiplier in the Middle East Defense Systems, , Available at: <https://innov8.krd/2714>
- Fattah, P. (2025). AI's Crossroads: Decoding the Middle East's AI Transformation, Available at: <https://www.habtoorresearch.com/programmes/ais-crossroads/>
- ✶Simpson ,Kurtis H.& et al(2025). Militarizing AI: How to Catch the Digital Dragon?, Available at: <https://www.cigionline.org/articles/militarizing-ai-how-to-catch-the-digital-dragon/>
- Zigha Bornu, T.(2025). THE CHALLENGE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE MIDDLE EAST CONFLICTS. The American Journal of Political Science Law and Criminology, 7(05), 115–129. <https://doi.org/10.37547/tajpslc/Volume07Issue05-14>
- Staubmann, J.(2025). The Role of Artificial Intelligence in Global Peace and Security, Available at <https://menaeditorsnetwork.org/the-role-of-artificial-intelligence-in-global-peace-and-security/>
- Tuvdendarjaa, M.(2025). Artificial Intelligence in Contemporary Peacekeeping Operations, Available at https://dkiapcss.edu/nexus_articles/artificial-intelligence-in-contemporary-peacekeeping-operations/
- Newsdesk(2025). The Impact of AI Drones and Nanotechnology on Global Security in 2025: Emerging Threats Across the UK, Europe, Asia, and the Middle East, Available at <https://iotworldmagazine.com/>
- Benia, M.(2025). The Digital Shield: Using Cyber Diplomacy to Strengthen National Cyber Resilience, Available at <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/>
- Salman,A.(2024). How AI and Digital Diplomacy are Redefining Global Relations in Pakistan, Available at <https://www.linkedin.com/pulse/how-ai-digital-diplomacy-redefining-global-relations-pakistan-salman-xtlaf>

- Radanliev, P.(2024). Cyber diplomacy: defining the opportunities for cybersecurity and risks from Artificial Intelligence, IoT, Blockchains, and Quantum Computing, Journal Of Cyber Security Technology, VOL. 9, NO. 1.
- Caba-Maria, F.(2024). Cyber Diplomacy Theory and Practice in the MENA Region Case Study on Artificial Intelligence, Available at <https://doi.org/10.54852/ijcd.v5y202406>
- Zable, A & et al(2024). How Artificial Intelligence Can Support Peace, <https://www.kluzprize.org/updates/how-artificial-intelligence-can-support-peace/>
- Nye Jr, Joseph, S(2024). AI and national security, Available at <https://www.aspistrategist.org.au/ai-and-national-security/>
- Hayes, P.(2024). AI: Threatening (and Protecting) National Security, Available at <https://www.entrust.com/blog/2024/01/ai-threatening-and-protecting-national-security>
- Giovanardi, M (2024). AI for peace: mitigating the risks and enhancing opportunities, Data & Policy , Volume 6 , <https://doi.org/10.1017/dap.2024.37>
- Julian Sarkin, J.(2024). Artificial intelligence and arms races in the Middle East: the evolution of technology and its implications for regional and international security, Available at <https://doi.org/10.1080/14751798.2024.2302699>
- Bagekari, A.(2024). Artificial Intelligence In Military Market Report 2025, Available at <https://www.cognitivemarketresearch.com/artificial-intelligence-in-military-market-report?>
- Osimen, G- U&et al(2024). Artificial intelligence and arms control in modern warfare, Cogent SoCial SCienCeS2024, Vol. 10, no. 1, <https://doi.org/10.1080/23311886.2024.2407514>
- Rahman, S.(2024). Datums for Peace: Prospects for Cooperation on Artificial intelligence and the Case of South Asia, Available at <https://www.wilsoncenter.org/blog-post/datum-peace-prospects-cooperation-artificial-intelligence-and-case-south-asia>
- Jafarova, L.(2023). Artificial Intelligence and Digital Diplomacy, Available at <https://www.e-ir.info/2023/08/01/artificial-intelligence-and-digital-diplomacy/>
- Bano, M, Chaudhri, Z, Zowghi, D. (2023). The Role of Generative AI in Global Diplomatic Practices A Strategic Framework, Available at <https://oecd.ai/en/ai-principles>
- Linda, Xu& et al,(2023). Understanding National Security Threats Enabled by Artificial Intelligence: Implications for CSIS, University of British Columbia School of Public Policy and Global Affairs
- Fatafta, M., shakir, o., Goodfriend, s., & Mimran, t(2023). The Gospel: Israel turns to a new AI system in the Gaza war, www.aljazeera.com: [https://www.aljazeera.com/program/the-listening-post/2023/12/9/the-gospel-israel-turns-to-a-new-ai-system-in-the-gaza-war\(open-in-a-new-window\)](https://www.aljazeera.com/program/the-listening-post/2023/12/9/the-gospel-israel-turns-to-a-new-ai-system-in-the-gaza-war(open-in-a-new-window))
- Attatfa, A, Renaud ,K ,Paoli ,S.(2020). Cyber Diplomacy: A Systematic Literature Review, Procedia Computer Science Volume 176, 202. Pages 60-69.
- Morris, R (2023), AI and National Security: The United States Risks Losing Its Competitive Edge, Liberty University Journal of Statesmanship & Public Policy: Vol. 4: Iss. 1, Article 4. DOI: <https://doi.org/10.70623/ARWK1978>
- Yu ,S &Carroll, F. (2022). Implications of AI in National Security: Understanding the Security Issues and Ethical Challenges, Available at http://dx.doi.org/10.1007/978-3-030-88040-8_6
- Mohammed, A. (2021), Artificial Intelligence and Promoting Peace in Conflict Areas, Available at <https://www.maatpeace.org/wp-content/uploads/2021/01/The-Role-of-Artificial-Intelligence-in-Promoting-Peace-in-Conflict-Areas-.pdf>

- Rizk, N.(2020). Artificial Intelligence and Inequality in the Middle East: The Political Economy of Inclusion, Available at <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190067397.013.40>
- Scharre, P.(2019). Military Applications of Artificial Intelligence: Potential Risks to International Peace and Security, Stanley Center for Peace and Security
- Garcia, D.(2018), Lethal Artificial Intelligence and Change: The Future of International Peace and Security, Available at <http://dx.doi.org/10.1093/isr/viy029>
- Barrinha, A & Thomas Renard, E.(2017). Cyber-diplomacy: the making of an international society in the digital age, Available at https://www.egmontinstitute.be/app/uploads/2018/01/Barrinha-Renard-Cyberdiplomacy_GlobalAffairs.pdf?type=pdf
- Trigui, H.(2024). Exploring AI governance in the Middle East and North Africa (MENA) region: gaps, efforts, and initiatives, Available at <https://www.cambridge.org/core/product/136F75E502E571AB339049E65F7CDF2F>
- Trigu, H & at ell(2024). Exploring AI governance in the Middle East and North Africa (MENA) region: gaps, efforts, and initiatives, Data & Policy , Volume 6 , 2024 , e83. DOI: <https://doi.org/10.1017/dap.2024.85>
- Herrero,Á.(2025). The future of global security and why cyber diplomacy matters, <https://www.diplomacy.edu/blog/the-future-of-global-security-and-why-cyber-diplomacy-matters/>
- Wilmot, C.(2024).Can AI bring peace to the Middle East?, Available at <https://www.thebureauinvestigates.com/stories/>
- Stoltz ,M.(2024). Artificial Intelligence in Cybersecurity: Building Resilient Cyber Diplomacy Frameworks, Available at <https://doi.org/10.48550/arXiv.2411.13585>
- Tuvdendarjaa, M-O. (2025). Artificial Intelligence in Contemporary Peacekeeping Operations, https://dkiapcss.edu/nexus_articles/artificial-intelligence-in-contemporary-peacekeeping-operations/
- Zable, A et all(2024). How Artificial Intelligence Can Support Peace, Available at <https://www.kluzprize.org/updates/how-artificial-intelligence-can-support-peace/>
- Bernd,Li(2024). AI-Enabled Deception: The New Arena of Counterterrorism, Available at <https://georgetownsecuritystudiesreview.org/2024/05/03/ai-enabled-deception-the-new-arena-of-counterterrorism/>
- Ashby,H.(2023). A Role for AI in Peacebuilding, <https://www.usip.org/publications/2023/12/role-ai-peacebuilding>
- Radanliev,P.(2023). Cyber diplomacy: defining the opportunities for cybersecurity and risks from Artificial Intelligence, IoT, Blockchains, and Quantum Computing, JOURNAL OF CYBER SECURITY TECHNOLOGY2025, VOL. 9, NO. 1, <https://doi.org/10.1080/23742917.2024.2312671>

